

พัฒนาการการสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย

นางสาวตลฤดี สุจิตตานนท์รัตน์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชามัธยมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2528

ISBN : 974-564-647-4

010572

I16581123

DEVELOPMENT OF SOCIAL STUDIES TEACHING
AT SECONDARY EDUCATION LEVEL IN THAILAND

Miss Donruedee Suchittanonrat

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Education

Department of Secondary Education

Graduate School

Chulalongkorn University

1985

หัวข้อวิทยานิพนธ์   พัฒนาการการสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย

โดย   นางสาวดลฤดี สุจิตตานนท์รัตน์

ภาควิชา   มัธยมศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิบูลศรี วาสนสมสิทธิ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประดิษฐ์ บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลาวัณย์ วิทยาวิฑูริกุล)

.....
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิบูลศรี วาสนสมสิทธิ์)

.....
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ก้องแก้ว เจริญอักษร)

.....
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คร.วลัย อารุณี)

หัวข้อวิทยานิพนธ์   พัฒนาการการสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย

ชื่อนิสิค   นางสาวคลฤดี สุจิตตานนท์รัตน์

อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิบูลศรี วาสนสมสิทธิ์

ภาควิชา   มัธยมศึกษา

ปีการศึกษา   2527

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสอนสังคมศึกษาในประเทศไทย ในด้านหลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา แบบเรียน สื่อการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล
2. เพื่อเปรียบเทียบการสอนสังคมศึกษาของไทยในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งเริ่มตั้งแต่การศึกษายังไม่เป็นแบบแผน (สมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น) จนถึงสมัยการศึกษาที่มีแบบแผน (สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยปัจจุบัน)

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย ใช้วิธีศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์และสรุปผล เสนอในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย

งานที่วิจัยนี้ได้ศึกษาพัฒนาการ การสอนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 1826 จนถึงปี พ.ศ. 2524 ปรากฏว่าการเรียนการสอนสังคมศึกษา ปรากฏครั้งแรกในหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2438 และได้มีการปรับปรุงเรื่อยมา ทั้งในด้านหลักสูตร หนังสือเรียน กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอนระยะ

เวลาที่ให้หลักสูตรแต่ละหลักสูตรแตกต่างกันไปไม่แน่นอน

ในระยะแรกการเรียนการสอนจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาพงศาวดารภูมิศาสตร์
กายภาพและภูมิศาสตร์ภูมิภาค ต่อมาได้มีการเพิ่มวิชาจรรยาซึ่งในภายหลังขยายเป็นวิชาหน้าที่-
พลเมืองและศีลธรรม วิธีการสอนใช้วิธีบรรยายครูเป็นศูนย์กลางการเรียน วัดผลการเรียน
โดยการสอบปากเปล่า และการสอบข้อเขียน อย่างไรก็ตามหนึ่งหรือทั้งสองสอบปากเปล่าและ
สอบข้อเขียนด้วย การสอบข้อเขียนเป็นการทำข้อสอบแบบที่เรียกในปัจจุบันว่าข้อสอบแบบอัตนัย

การเรียนการสอนสังคมศึกษาของไทยในระดับมัธยมศึกษาที่นับได้ว่าการพัฒนา
มากที่สุดคือ หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน (ฉบับ พ.ศ. 2524) ซึ่งได้มีการปรับปรุงเป็นโครงการ
ใหญ่ทั้งในด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระหนังสือเรียน สื่อการเรียนการสอน กระบวนการเรียน
การสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน

จากการศึกษาพัฒนาการเรียนการสอนสังคมศึกษานี้พบว่า จุดมุ่งหมายสังคมศึกษานั้น
มุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตลอดมา นับตั้งแต่สมัยการศึกษาอย่างไม่เป็นแบบแผน
จนถึงสมัยปัจจุบัน หากแต่ขยายขอบเขตของความเป็นพลเมืองดีของชุมชน ไปสู่การเป็นพลเมือง
ดีของชาติและโลก เกี่ยวกับหนังสือเรียนซึ่งมีเพิ่มขึ้นมาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้
สอดคล้องกับการขยายเนื้อหาสาระในหลักสูตรที่มีการเพิ่มเติมรายวิชาและมีการบูรณาการ
แนวคิดของวิชาในหมวดสังคมศาสตร์มากขึ้น เพื่อขยายโลกทัศน์เกี่ยวกับชุมชนไปสู่โลกกว้าง
ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนจึงได้พัฒนาจากการที่ครูเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้ถ่ายทอดวิชา
ความรู้ให้เป็นการสอนให้ผู้เรียนรู้วิชาการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อค้นพบคำตอบเกี่ยวกับ
เรื่องราวใหม่ ๆ และให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าของโลกทางวิทยาการและเทคโนโลยี
และฝึกให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ จึงมีการใช้สื่อการสอนชนิดต่าง ๆ อย่าง
กว้างขวาง อาจกล่าวได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน อาจนำมาดัดแปลงใช้เป็น
สื่อการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษาได้เกือบทั้งสิ้น การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน
สังคมศึกษา ได้ขยายจากการวัดความรู้ความจำ เป็นการประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียน
ให้ครบถ้วนทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและเจตพิสัย

Result :

The research was done on the development of Social studies at the secondary education level in Thailand from B.E. 1826 to B.E. 2524. The instruction of social studies first appeared in Thai curriculum of B.E. 2438. Gradual improvements concerning curriculum, textbooks, instructional process and evaluation were since then introduced. Period used in each curriculum varied.

The instruction was initially about chronicle of physical and regional geography. Ethics, which became civics and morals, was added later. Lecture was a method of teaching, and teachers were the centre. Students' achievement was assessed by either oral or written test (presently known as subjective test), or both.

The current curriculum (B.E. 2524) was considerably improved. Improvement was on objective, contents of textbooks, audio-visual media, instructional process and evaluation.

This research showed that the aim of social studies teaching, from early non - formal education to the present education, was to make students good citizens for their community, then for their country and finally for the world.

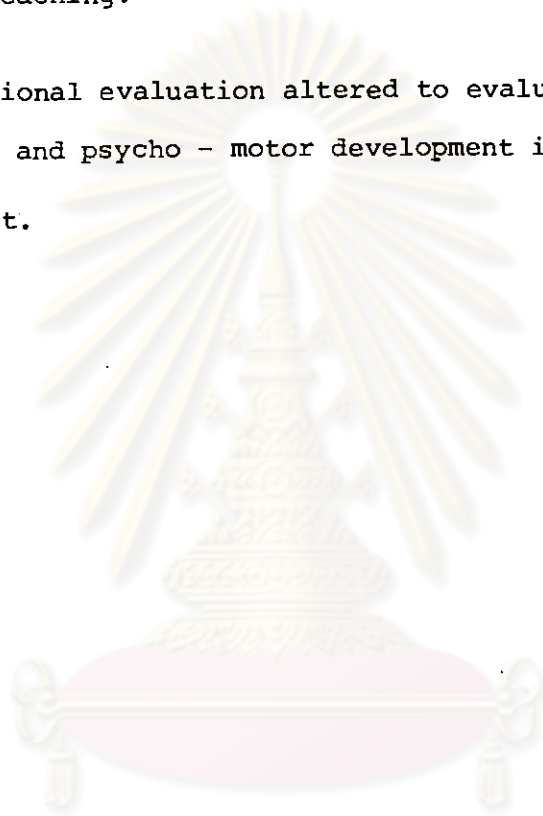
Quality and quantity of textbooks was improved greatly, to respond to the more increasingly integrated subjects in the curriculum and to extend community concept to wide world.

The instructional process changed from teacher - centered to learner - centered. Students were encouraged in self-study to acquire new knowledge, and to get along with academic progress and technolo--

gical advances) in the world. They were also trained how to think, act, and solve problems by themselves.

Thus, audio - visual media were widely introduced. Almost everything in everyday life could be adapted as audio - visual media for social studies teaching.

The instructional evaluation altered to evaluation of students' cognitive, effective and psycho - motor development instead of knowledge measurement.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาจากอาจารย์หลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิบูลศรี วาสนสมสิทธิ์ อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่มีเมตตากรุณา เอาใจใส่ให้คำปรึกษา คำแนะนำและช่วยเหลืออย่างดียิ่งด้วยความเอาใจใส่ตลอดมา นอกจากนี้ยังได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลาวัณย์ วิทยาวุฒิกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ก้องแก้ว เจริญอักษร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คร.เวทย์ อารุณี ที่ได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลอดจนแนะนำข้อบกพร่องบางประการ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาของท่านอาจารย์ทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

อนึ่ง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ บิดา มารดา พี่และน้อง เพื่อน ๆ ที่ให้กำลังใจด้วยความห่วงใย ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ และบุคคลที่มีอาจสมได้คือ คุณอรุณี อาจขำ ผู้พิมพ์ ที่ช่วยให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

คลฤดี สุจิตตานนท์รัตน์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฅ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	6
ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย.....	7
นิยามของคำที่ใช้ในการวิจัย.....	7
2. วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
3. พัฒนาการการสอนสังคมศึกษาในประเทศไทย.....	44
การสอนสังคมศึกษาในสมัยการศึกษาอย่างไม่เป็นแบบแผน.....	44
การสอนสังคมศึกษาในสมัยการศึกษาอย่างมีแบบแผนตั้งแต่สมัยรัชกาล ที่ 5 ถึงเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475.....	49
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2438.....	50
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2448.....	53
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2454.....	56
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2456.....	62
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2464.....	64
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2471.....	65
การสอนสังคมศึกษาอย่างมีแบบแผนตั้งแต่สมัย เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึงปัจจุบัน.....	69

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2480.....	69
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2491.....	75
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2493.....	80
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2498.....	85
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2503.....	89
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2518.....	96
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2520.....	103
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2521.....	107
การสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2524.....	113
 4. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อ เสนอแนะ.....	 127
สรุปผลการวิจัย.....	127
อภิปรายผลการวิจัย.....	133
ข้อ เสนอแนะ.....	134
 บรรณานุกรม.....	 137
 ภาคผนวก.....	 146
ภาคผนวก ก.....	147
ภาคผนวก ข.....	179
 ประวัติผู้วิจัย.....	 221